

Ympäristöministeriö
PL 35
00023 Valtioneuvosto

Viite: Lausuntopyyntönnö YM 2/600/2008

LUONNOS HALLITUKSEN ESITYKSEKSI EDUSKUNNALLE AVUSTUKSISTA ERITYISRYHMIEN ASUNTO-OLOJEN PARANTAMIEKSI ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA

Lausuntonaan luonnoksesta 13.2. 2008 Kriminaalihuollon tukisäätiö esittää kunnioittavasti seuraavaa.

Kriminaalihuollon tukisäätiö keskittyy lausunnossaan esitykseen siltä osin kuin se käsittelee pitkäaikaisasunnottomien asunto-olojen parantamista. Esityksen tavoitteena on erityisryhmien asuntokohteisiin tarkoitettua valtion avustusosuuden korottamisella lisätä ja parantaa tarvittavaa asuntokantaa. Erityisenä ja uutena kohteena on pitkäaikaisasunnottomuudesta kärsivät päihde-, mielenterveys- ja muista psykososiaalisista ongelmista kärsivät, joiden asunto-olojen parantamiseen voisi saada enintään 50 prosentin valtion avustuksen. Tähän kohderyhmään kuuluu keskeisesti vapautuvat vangit ja kriminaalihuollon asiakkaat, usein myös heidän läheisensä.

Esitys toteutuessaan edistäisi yhdenvertaisuusperiaatetta asumisessa ja sosiaali- ja terveyspalveluissa, kun palveluja tuodaan suoraan asuinkohteisiin. Näin se myös ehkäisisi ja poistaisi syrjäytymistä. Esityksellä olisi merkitystä myös kohderyhmään kuuluvien rikollisuuden ehkäisyssä ja uusintarikollisuuden vähentämisessä. Pitkäaikaiseen asumiskäyttöön tarkoitetuista asuntoloista luopuminen on hyvä asia, koska tilalle aiotaan itsenäisen, tuetun ja valvotun asumisen yksiköitä.

Esitys pohjautuu hallituksen pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmaan ja sen onnistuminen riippuu siten myös ohjelmaan sisältyvien muiden esitysten toteutumisesta. Moniongelmaisten pitkäaikaisasunnottomien kohdalla em. ohjelmaan sisältyvä **esitys valtion 50 prosentin rahoituksesta tukipalvelukustannuksiin on kuitenkin välttämätön edellytys, jotta vaikein kohderyhmä todella tulisi investointiavustuksilla saatavien uusien asuntokohteiden asukkaiksi.**

Kriminaalihuollon tukisäätiöllä on kokemusta, että moniongelmaisten, rikostaustaisten pitkäaikaisasunnottomien asunnottomuuden vähentämisessä tarkoitukseen sopivan asunnon lisäksi vähintään yhtä oleellista – ja asumisen jatkon turvaamiseksi välttämätöntä – on määrällisesti ja laadullisesti oikein mitoitettut tukipalvelut. Huono-osaisimman ryhmän ihmisarvoisen ja omatoimisuutta lisäävän asuttamisen kohdalla tämä edellyttää usein ympärivuorokautisen tuen mahdollisuutta ja valvontajärjestelmää. Vaikeimman kohderyhmän osalta tarvitaan myös tukitoimien, järjestyksen ja turvallisuuden takaamiseksi usein erityisiä rakenteellisia tilaratkaisuja sekä varustelua asunnoissa tai asumisyksiköissä.

Säätiö on raha-automaattivastustusten (70 %) turvin hankkinut tukiasuntoja vankilasta vapautuville ja siihen liittyen järjestänyt tarvittavia tukipalveluja. Tukipalvelujen kehittämisajankautana myös niiden tuottamiseen palveluja kehitettäessä voitu saada ainakin osin ray-avustuksia. Huolimatta näin saadusta varsin mittavasta tuesta, on tukiasuntojen vuokrataso jouduttu pitämään suhteellisen korkeana, jotta investoinneista aiheutuvan omarahoitussuuden menot (lainojen korot ja lyhennykset), tuotettut tukipalvelut ja tukiasuntojen korjaus- ja ylläpitokustannukset on voitu kattaa. Vapautuvien vankien kohdalla ylimääräistä kustannuspainetta aiheuttaa myös se, että asuntojen täyttöastetta ei voida koskaan saada yhtä korkeaksi kuin muussa vuokratoiminnassa johtuen siitä, että vankilasta ei vapauduta kuun vaihteessa tai vankeinhoidollisista tai muista syistä ennakoitu vapautumisaika ei pidäkään paikkaansa. Käytännössä on ollut hyvin vaikeaa löytää ja saada maksajaa asunnon vuokraan sille ajalle, kun asunto on jouduttu henkilölle varaamaan siihen hetkeen kun asukas on voinut muuttaa sinne.

Vankilasta vapautuvien kohdalla ylimääräisiä kustannuksia ja järjestelyjä aiheutuu myös siitä, että henkilö voi vapautua lauantaina, sunnuntaina tai muuna ”ei työpäivänä”, jolloin asunnon luovuttaminen ja siihen liittyvien muiden toimenpiteiden toteuttaminen on käytännössä usein mahdotonta, tai se on kallista. Usein joudutaan järjestämään viikonloppuna tai juhlapyhien aikana vapautuvalle väliaikaismajoitus, tai hän jää siksi tai pidemmäksi ajaksi asunnottomaksi. Nämä ovat usein tilanteita, jotka johtavat syöksykierteen omaisiin päihdekierteisiin ja romuttavat etukäteen suunnitellun ja järjestetyn asumisen, joka aiheuttaa taloudellisia menetyksiä myös tukiasuntojen tuottajalle.

Edellä mainituista syistä johtuen säätiöllä onkin se käsitys, ettei ainakaan sen kohderyhmiin kuuluvista **vapautuvista vangeista tai kriminaalihuollon asiakkaista vaikeimmalle osalle tuki- tai palveluasunnon investointiin riitä edes 50 %:n valtionavustus, jos asuntojen vuokrataso halutaan pitää kohtuullisena.**

Yleisesti ja kuntienkin taholta on julkisesti hyväksytty periaate, jonka mukaan asumisen tukipalvelujen kustannukset tulee kattaa erillisellä palvelumaksulla tuottajalle, toimii käytännössä erittäin huonosti. Säätiön kokemusten mukaan pääsääntöisesti ainoa mahdollisuus kattaa tukipalveluista aiheutuvat kustannukset, on ollut niiden sisällyttäminen vuokratuluihin. Säätiö ei usko, että tilanne muuttuu ennen kuin on olemassa velvoittava ja sanktioitu säännös siitä ettei asumisen tuen kustannuksia saa sisällyttää vuokraan. Toisaalta tällainen säännös todennäköisesti aiheuttaisi sen, että asumisen tukipalveluja ei voitaisi tuottaa lainkaan tai niitä tuotettaisiin vain vähemmän tukea tarvitseville.

Nykyinen tilanne on johtanut siihen, että usein tukiasuntoihin voidaan valita asukkaiksi vain sellaisia, joiden tarvitsemaan tukeen on taloudelliset mahdollisuudet. Esillä ollut tukityöntekijämitoitus per 10 tukiasukasta olisi säätiön kokemuksen mukaan lähellä todellista tarvetta. Mitä kauempana tästä mitoituksesta ollaan, sitä enemmän tukiasukkaita joudutaan valitsemaan heidän kuntonsa ja soveltuvuutensa perusteella.

Jatkoasuttaminen tuetuista tukiasunnoista itsenäisempiin tukiasuntoihin tai tavallisiin vuokra-asuntoihin on edelleen hyvin vaikeaa tai jopa vuosia kestävä prosessi. Säätiöllä on kokemusta siitä, ettei muuten hyvälläkään yhteistyöllä kuntien tai muiden asuntoja tarjoavien yhteisöjen kanssa ole onnistuttu järjestämään tarvittavaa jatkoasuttamisketjua. Säätiönkin tukiasunnoissa on parhaillaan useita henkilöitä, joista monet jo kuukausia, jotkut jopa toista vuotta sitten, olisivat elämönhallinnaltaan soveltuvia itsenäisempiin asumismuotoihin. Sitkeistä yrityksistä huolimatta jatkoasuttamisessa ei ole onnistuttu. Näin on syntynyt tulppa tukiasuntoihin sitä paremmin tarvitseville.

Säätiöllä ei ole varsinaisesti huomautettavaa itse lakiehdotuksen pykäläehdotuksiin. Kiinnitämme kuitenkin huomiota tyypilliseen ongelmaan, kun lainsäädäntöä uudistetaan pykälämuutoksilla ja lisäyksillä: tavallisen lukijan on usein vaikea ilman erityistä perehtymistä ymmärtää ja tulkita ”paikattua lakia”. Useimmiten selkeys edellyttäisi, että laki ”kirjoitettaisiin kokonaan uudestaan”.

Nyt kyseenä olevan lakiehdotuksen 3§:n tulkinta saattaa jäädä hämäräksi. Ilmeisesti tarkoitetaan uudessa kohdassa 4, että kaikki edellä mainitut edellytykset 1-3 täytyvät ennen kuin voidaan soveltaa kohtaa 4?

Säätiön käsityksen mukaan esim. kohta 3 ”asunto-olojen järjestäminen edellyttää...lisäksi merkittävästi erityisiä tila- tai varusteratkaisuja ” ei pitäisi olla ehdoton edellytys, jotta kohtaa 4 voitaisiin soveltaa. Tarvitaan eriasteisesti tuettua asumista.

Lukija jää pohtimaan myös kysymystä, mistä saadaan takeet siitä, että esim. vapautuvat vangit todella saavat tukiasuntoihin tai palveluasuntoihin sijoitettuna tarvitsemansa palvelut?

Vapautuvien vankien kohdalla pitkäaikaisasunnottomuuden perusteena tulisi riittää jo vankilassa oleminen sinänsä, jotta alkanut syrjäytymiskierre voidaan ehkäistä.

Kaiken kaikkiaan säätiön käsityksen mukaan esitys tulee toteutuessaan merkittävästi parantamaan vaikeimmassa asemassa olevien asunnottomien tilannetta ja ehkäisemään heidän syrjäytymistään.

Jukka Mäki
Toiminnanjohtaja